

KOMPETENCIJE KNJIŽNIČARA I SURADNJA S BAŠTINSKIM USTANOVAMA

Vjeruška Štivić i Ivana Blažeković, Narodna knjižnica „Petar Preradović” Bjelovar

Stručni rad

UDK: 02:930.85(497.5)

Sažetak

Rad ukazuje na transformaciju profesionalnog identiteta knjižničara u informacijskog stručnjaka koji, uz temeljne kompetencije upravljanja građom, razvija digitalne, edukacijske, interpretacijske i suradničke vještine. Svrha rada je analizirati nove uloge knjižničara pod utjecajem društvenih, tehnoloških i informacijskih promjena u odnosu na očuvanje i interpretaciju kulturne baštine te razvoj baštinske pismenosti. U radu su prikazani suradnički projekti između baštinskih institucija - knjižnica, arhiva i muzeja. Razmatra se složen odnos globalnog i lokalnog u suvremenom društvu te naglašava uloga knjižnica u očuvanju lokalnog kulturnog identiteta unutar globalnog informacijskog prostora. Prikazani su primjeri međunarodne, nacionalne i lokalne suradnje unutar AKM (arhivi, knjižnice i muzeji) zajednice koji potvrđuju kako međuinstitucijska suradnja doprinosi učinkovitijem korištenju resursa, većoj dostupnosti građe i jačanju društvene kohezije. Istaknut je lokalni suradnički projekt *Prve bjelovarske zgrade: informativni vodič* kao primjer dobre prakse u povezivanju knjižnica, arhiva i muzeja u lokalnoj zajednici. Vodič se promatra kao interpretacijski alat koji nadilazi faktografsko informiranje te potiče razvoj baštinske pismenosti, osjećaja pripadnosti i odgovornosti prema kulturnoj baštini, osobito kod djece i mladih.

Ključne riječi: AKM suradnja, edukacija, informacijski stručnjaci, interpretacija baštine, primjeri dobre prakse

Uvod

Knjižničari su jedan od ključnih čimbenika uspješnog djelovanja knjižnica. Oni su spona između knjižnične građe, kao kulturnog dobra od nacionalnog značaja, i korisnika, koji su u primarnom fokusu knjižnica te prema čijim se potrebama oblikuju knjižnične usluge i programi. Knjižničari su jedan od glavnih pokretača razvoja knjižnica kao informacijskih centara i/ili knjižnica kao trećih životnih prostora pod utjecajem stalnih društvenih, tehnoloških i mnogih drugih promjena. Istraživanja ukazuju na potrebu kontinuirane prilagodbe i razvoja kompetencija knjižničara u uvjetima promjena suvremenog informacijskog okruženja (Stojanovski et al. 2025). Neke od prepoznatljivih karakteristika suvremenog doba jesu široka dostupnost informacija, njihova umreženost i globalna povezanost te demokratizacija stvaranja sadržaja, što dovodi do obilja informacija različite kvalitete (Kolarić 2022). Digitalne tehnologije, internet, društvene mreže i umjetna inteligencija omogućuju brz, često neograničen i neselektivan protok informacija. Umjetna inteligencija danas djeluje kao snažan transformativni čimbenik u knjižnicama, kao i u brojnim drugim područjima na globalnoj razini, pri čemu mijenja način organizacije rada, pružanja usluga i interakcije s korisnicima (Demir 2025, 60). Knjižnice u suvremenom društvu djeluju kao temeljne javne institucije koje osiguravaju slobodan i ravnopravan pristup provjerenim informacijama, potiču razvoj vještina informacijske i medijske pismenosti te promiču kritičko promišljanje (Sabolović-Krajina 2020). Posjedovanje pravih informacija i znanja postaje temelj

moći i napretka, a sposobnost kritičkog razumijevanja i korištenja informacija važna je kompetencija suvremenog čovjeka. Granice između kreatora (autora) i korisnika informacija sve više nestaju, a odgovornost za provjeru vjerodostojnosti sadržaja postaje sve važnija. U takvom informacijskom i digitalnom okruženju od narodnih se knjižnica očekuje prilagodba i transformacija društvene uloge (Sabolović-Krajina 2020). Dinamičan odnos između globalnog i lokalnog još je jedan bitan fenomen suvremenog informacijskog društva koji ima utjecaja na knjižnice i rad knjižničara. Globalno se odnosi na univerzalne procese, trendove i sadržaje koji nadilaze nacionalne i kulturne granice. S druge strane, lokalno obuhvaća specifične identitete, tradicije, jezike i potrebe pojedinih zajednica. Kada govorimo o narodnim knjižnicama, one nastoje iskoristiti globalne informacijske trendove kako bi djelovale lokalno, prije svega na očuvanju i interpretaciji lokalne kulturne baštine. Knjižnice danas, uz muzeje i arhive kao sastavni dio baštinskog sustava, prolaze proces institucionalne i funkcionalne transformacije. Digitalne tehnologije omogućuju nove oblike zaštite, prezentacije i interpretacije materijalne i nematerijalne kulturne baštine, uključujući virtualne izložbe, digitalne arhive i participativne platforme. Takvi oblici doprinose demokratizaciji pristupa kulturnoj baštini te potiču aktivno sudjelovanje korisnika u njezinu razumijevanju i (re)interpretaciji. Istodobno, baštinske ustanove preuzimaju odgovornost za očuvanje autentičnosti i znanstvene utemeljenosti interpretacija, osobito u kontekstu povećanog rizika

od površnih ili netočnih prikaza baštinskih sadržaja u digitalnom okruženju. S time je povezan i profesionalni razvoj knjižničara u smjeru informacijskih i baštinskih stručnjaka. Osnovne kompetencije budući knjižničari postižu akademskim obrazovanjem, a nadograđuju ih cjeloživotnim obrazovanjem u skladu s radnim mjestom i profesionalnim usmjerenjem. U kontekstu knjižničara kao baštinskog stručnjaka danas nije dovoljno samo prikupljati, sigurno pohraniti i čuvati građu koja je označena kao kulturna baština, već ju je potrebno učiniti vidljivom i dostupnom korisnicima. Knjižničar postaje stvaratelj i (re)interpretator sadržaja s predznakom kulturne baštine. Koristi globalne digitalne platforme kako bi predstavio lokalnu baštinu, pritom zadržavajući njezinu autentičnost i društvenu relevantnost za lokalnu zajednicu. Iako se knjižničari već sustavno bave kulturnom baštinom, primjerice kroz zavičajne zbirke i digitalizaciju rijetke i stare knjižne građe, edukativni i interpretacijski aspekti baštine tek dolaze u veći fokus stručne prakse. Babić (2007, 24) navodi: „Baštinska edukacija teži postizanju baštinske pismenosti“, pri čemu stavlja naglasak na uključivanje čitave zajednice i njezinog kolektivnog pamćenja u postizanju baštinske pismenosti kao društvenog kapitala. Od utemeljenja knjižničarske profesije sredinom 19. stoljeća pa sve do danas, profesionalne kompetencije knjižničara su u stalnoj mijeni te je velika zadaća i odgovornost svih dionika unutar profesije održavati ih na razini koja može odgovoriti na zahtjeve vremena u kojemu knjižničar djeluje. Svrha ovoga rada je analizirati promijenjenu ulogu knjižničara u suvremenom informacijskom i digitalnom okruženju te istaknuti potrebu za razvojem novih kompetencija. Naglasak je na njihovim ulogama posrednika, interpretatora, edukatora i kreatora sadržaja povezanih s kulturnom baštinom. Rad također povezuje teorijska polazišta o ulozi knjižnica i knjižničara s primjerima dobre prakse u interpretaciji kulturne baštine.

Kompetencije knjižničara u interpretaciji i popularizaciji kulturne baštine

Knjižničari su od samih početaka knjižnica bili zaduženi za očuvanje i prenošenje zabilježenog znanja, neovisno o mediju. Njihova je temeljna uloga bila osigurati dugotrajno čuvanje knjižnične građe te omogućiti njezinu dostupnost i korištenje što širem krugu korisnika, neovisno o prostornim i vremenskim ograničenjima. U skladu s povijesnim razdobljima i društvenim okolnostima, knjižničari su oduvijek bili pismene i obrazovane osobe, koje bismo danas nazvali stručnjacima. Razvoj knjižnica, a osobito u novije vrijeme i knjižničarstva te cjelokupne knjižnično-informacijske djelatnosti, neraskidivo je povezan s razvojem knjižničara kao prepoznatljive i ključne sastavnice te djelatnosti (Stipanov 2016, 8). Narodne knjižnice imaju značajnu ulogu u promicanju kulturnih i umjetničkih sadržaja, čime aktivno doprinose oblikovanju kulturnog identiteta zajednice. Očuvanje kulturne baštine pritom je jedno od temeljnih načela koje zagovara UNESCO, a koje izravno

utječe na očuvanje i razvoj kulturnog identiteta svakog naroda (Blažeković 2023, 115). U suvremenom kontekstu knjižničar se sve češće promatra kao informacijski stručnjak. Pojam informacijskog stručnjaka obuhvaća, iako ne isključivo, knjižničare, upravitelje znanjem (*knowledge managers*), voditelje informacijskih odjela (*chief information officers*), osobe koje razvijaju mrežne usluge i sadržaje, kao i informacijske posrednike te savjetnike (Kompetencije informacijskih stručnjaka 2003, 1). Profesionalni identitet knjižničara temelji se na jasno definiranim kompetencijama koje obuhvaćaju znanja, vještine i vrijednosti nužne za stručno obavljanje poslova u knjižnicama. U području znanja knjižničar treba poznavati predmet struke, povijest knjižničarstva, vrste i karakteristike knjižnične građe, zbirke, kataloge, korisnike te informacijske tehnologije. Vještine uključuju sposobnost izgradnje i održavanja fondova, inventarizacije, signiranja, katalogizacije, pružanja knjižničnih usluga te primjene suvremenih tehnologija u radu. Tomljanović (2010) među profesionalnim vrijednostima knjižničara ističe sustavnost i pedantnost, uvažavanje potreba korisnika te svijest o važnosti knjižničarstva i očuvanja kulturne baštine. Stručne kompetencije knjižničara odnose se na poznavanje informacijske građe, načina pristupa informacijama, tehnologije i upravljanja, kao i na sposobnost primjene tog znanja u svrhu pružanja visokokvalitetnih informacijskih usluga. Temeljne kompetencije obuhvaćaju upravljanje informacijskim organizacijama, građom i uslugama te primjenu informacijskih alata i tehnologija, pri čemu je svako od tih područja dodatno prošireno specifičnim znanjima i vještinama. Osobne kompetencije knjižničara obuhvaćaju stalnu potragu za izazovima i spremnost na iskorištavanje novih mogućnosti uz istodobno sagledavanje šireg konteksta vlastitog djelovanja. Osnovne kompetencije budući knjižničari postižu tijekom akademskog obrazovanja, no po dobivanju licence mladi knjižničari često nisu spremni samostalno obavljati sve poslovne zadatke jer je potrebno imati puno veći opseg kompetencija od minimalne razine standarda iskazanih ECTS bodovima prilikom dobivanja diplome (Stojanovski et al. 2025). Ta se razlika može umanjiti predanim radom, a moguće ju je u cijelosti nadoknaditi stalnim stručnim usavršavanjem. Cjeloživotno obrazovanje postalo je imperativ u knjižničarskoj profesiji koja je neposredno izložena stalnim društvenim i tehnološkim promjenama. Ivančić Medved (2013, 84) ističe da je stalan rad na profesionalnom usavršavanju uvjet opstanka i napredovanja u karijeri svakog knjižničara. Važna je i sposobnost timskog rada uz održavanje ravnoteže između suradnje, vodstva i slijeđenja, kao i spremnost na promišljeno preuzimanje rizika, pokazivanje hrabrosti i otpornosti u situacijama suočavanja s protivljenjem. Knjižničari kao baštinski stručnjaci aktivno se bave interpretacijom baštinskih materijala, stvarajući narative koji približavaju lokalnu povijest i kulturu korisnicima te povezuju zbirke s edukativnim i kulturnim programima zajednice (Briški Gudelj 2025). Prema Tildenu (2007), interpretacija

baštine nije puko prenošenje informacija, već otkrivanje značenja i odnosa putem izvornih objekata, iskustava i primjera. U tom smislu, interpretacija treba potaknuti razumijevanje, interes i osobni odnos korisnika prema baštini, koji se ostvaruje kroz narativni pristup i odabir reprezentativnih primjera izgrađene baštine (Priručnik za interpretaciju baštine 2020). Autorica Briški Gudelj (2005) opisuje suvremenog knjižničara koji ne predstavlja kulturnu baštinu samo u tehničkom smislu, već je aktivno interpretira. Pomoću izložbi, biltena, vodiča, izdavačke djelatnosti i digitalnih projekata knjižničar odabire informacije iz građe, oblikuje sadržaj i prenosi određena saznanja. Konkretno, na primjeru informativnog vodiča *Prve bjelovarske zgrade*, vodič se ne shvaća samo kao prikaz građe, nego kao komunikacijski alat kojim se utječe na osobni i društveni razvoj, oblikuje javno mišljenje i doprinosi stvaranju kulturnog identiteta zajednice. Posebno je važno prepoznavanje kulturne, povijesne i identitetske vrijednosti građe, koja predstavlja temelj za donošenje odluka o njezinoj zaštiti i digitalizaciji. Digitalne kompetencije postale su jedna od ključnih vještina suvremenih knjižničara u uvjetima brzog razvoja digitalnog društva. Pod utjecajem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, ali i šire društveno-organizacijske transformacije, knjižnice se postupno udaljavaju od isključivo tradicionalne uloge kulturno-baštinskih ustanova i mjesta za posudbu knjiga. Danas se razvijaju u informacijska, kulturna, multikulturna, multimedijaska i komunikacijska središta svojih zajednica (Katić, Pikić Jugović i Holcer 2024, 3-4). U takvom okruženju suvremeni knjižničar preuzima aktivnu ulogu u očuvanju, digitalizaciji i promociji kulturne baštine, pri čemu digitalne kompetencije predstavljaju temelj uspješnog obavljanja profesionalnih zadataka. Suvremene knjižnice pritom djeluju kao središta zajednice koja omogućuju pristup digitalnim izvorima, internetu i znanju. Digitalna transformacija donijela je nove mogućnosti, ali i izazove koji zahtijevaju stalno usvajanje novih vještina i prilagodbu tehnološkim promjenama. Razvoj digitalnih tehnologija, mrežne komunikacije i sve veća dostupnost informacija značajno su promijenili ulogu knjižničara. Njihova odgovornost danas ne obuhvaća samo upravljanje tiskanim fondom, već i sustavno prikupljanje, organizaciju i održavanje raznovrsnih digitalnih zbirki, uključujući e-knjige, elektroničke časopise i multimedijske materijale. Dostupnost baza podataka, digitalnih repozitorija i mrežnih arhiva omogućila je globalni pristup informacijama, čime se dodatno naglasila posrednička uloga knjižničara u složenom informacijskom okruženju (Rameshwari 2025, 25-26). U tom kontekstu, upravljanje znanjem podrazumijeva stvaranje, organizaciju i dijeljenje informacija radi učinkovitog korištenja u knjižnici. Suvremene knjižnice trebaju biti centri znanja koji omogućuju pristup informacijama u različitim formatima, a knjižničari imaju ključnu ulogu u obradi, pohrani i pružanju informacija korisnicima. Njihova misija uključuje pružanje kvalitetnih usluga koje potiču komunikaciju, korištenje i stvaranje znanja te

prilagođavanje usluga interesima korisnika. Suvremeni knjižničar više nije pasivni čuvar tišine, već aktivni posrednik i edukator, dostupan korisnicima za pomoć i vođenje kroz resurse knjižnice, pa i šire. Upravo su tehnologija i učinkovito upravljanje znanjem ključni čimbenici koji određuju suvremenog knjižničara (Pai i Parmar 2014, 90-92). Suvremeni profesionalni identitet knjižničara oblikuje se kroz tradicijske zadatke očuvanja građe i suvremene kompetencije interpretacije, digitalne prezentacije i aktivnog uključivanja zajednice. Njihova sposobnost povezivanja tradicionalnog znanja, digitalne tehnologije i interpretacije baštine, kao i sposobnost prenošenja znanja za potrebe edukativnih aktivnosti, čini ih ključnim akterima u očuvanju kulturnog identiteta lokalnih zajednica i obrazovanju građana. Kompetencije knjižničara u području organizacije informacija i znanja, kritičke obrade izvora, komunikacije i interpretacije kulturne baštine, uz razvijene projektne i timske vještine, čine ih važnim dionicima međuinstitucijske suradnje s arhivima i muzejima.

Međuinstitucijski pristup interpretaciji kulturne baštine

Baštinske ustanove, knjižnice, arhivi i muzeji, djeluju kao institucije pamćenja koje osiguravaju kontinuitet između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Njihova je uloga u informacijskom dobu osobito značajna u kontekstu očuvanja vjerodostojnih izvora, dugoročne zaštite građe te razvoja kritičkog odnosa prema informacijama. Posebno je značajna njihova uloga u prikupljanju, obradi, čuvanju i diseminaciji zavičajne građe, čime doprinose očuvanju lokalnog kulturnog identiteta u uvjetima globalizacije. Digitalizacijom baštinskih zbirki i razvojem digitalnih repozitorija omogućuje se veća dostupnost lokalne kulturne baštine te njezino uključivanje u širi globalni informacijski prostor. Na taj se način lokalno znanje kontekstualizira u odnosu na globalne znanstvene, kulturne i društvene tokove. Globalizacijski procesi i niz promjena u suvremenom društvu, ponajprije informacijsko-komunikacijske i tehnološke prirode, potaknuli su i novi pristup u očuvanju kulturne baštine i njezinoj (re)interpretaciji od lokalne do svjetske razine. Potreba za razumijevanjem pojma kulturne baštine i razvijanjem svijesti o njezinu održivom razvoju ugrađena je i u UN-ove Ciljeve održivog razvoja do 2030. godine (Agenda 2030), koji predstavljaju važno usmjerenje kulturno-baštinskim institucijama u oblikovanju njihovih razvojnih politika. U tom kontekstu knjižnice i druge baštinske ustanove imaju važnu ulogu u očuvanju lokalnih narativa, jezika i kulturnih praksi, u edukaciji i razvoju baštinske pismenosti te u njihovoj znanstveno utemeljenoj interpretaciji. Knjižničari kao informacijski, medijski i baštinski stručnjaci, educirani u području komunikacije, prenošenja znanja i interpretacije te osposobljeni za organizaciju, timski rad i sudjelovanje u projektima, posjeduju potrebne kompetencije za kreiranje sadržaja na području kulturne baštine. Kulturna baština kao predmet proučavanja i profesionalnog djelovanja

zaokuplja stručnjake unutar AKM zajednice, zbog čega je suradnja knjižnica, arhiva i muzeja na području očuvanja i interpretacije kulturne baštine prirodna i očekivana. Prednosti i ograničenja unutar suradnje AKM zajednice pokazuju rezultati velike nacionalne studije provedene 2008. godine, u kojoj je analizirana priroda suradništva hrvatskih baštinskih ustanova i stavovi informacijskih stručnjaka prema suradnji (Faletar Tanacković i Badurina 2009, 193). S obzirom na visoki postotak suradnje koju je pokazalo istraživanje, Faletar Tanacković i Badurina zaključuju da „hrvatske knjižnice već žive suradnju kao izranjajuću strategiju 21. stoljeća” (2009, 216). Ne prepoznaju svi suradnju kao prednost, već je iskazana bojazan prije svega vezana uz gubitak profesionalnog identiteta, pa su primjeri uspješne suradnje dobrodošli za potiskivanje tog straha. Kočevar i Mikić Grginčić (2019) objašnjavaju kako u današnjem umreženom dobu suradnja nije pitanje izbora već obveza. Suradnja se treba temeljiti na sličnostima u misijama i vizijama te činjenicama utemeljenim na zakonskim regulativama obvezujućim za sve tri baštinske ustanove. Knjižnice, arhivi i muzeji, na isti ili sličan način prikupljaju, čuvaju i daju na korištenje istu ili sličnu građu namijenjenu istoj ili sličnoj korisničkoj populaciji. Suvremenim korisnicima knjižnica, arhiva i muzeja nije važno gdje se ta građa nalazi, već mogućnost da joj što jednostavnije pristupaju, po mogućnosti na jednom mjestu. Time se otvara značajna prilika za suradnju baštinskih ustanova kako bi zajednički iskoristili resurse svih triju ustanova i pružili kvalitetniju informaciju o baštinskoj građi sve zahtjevnijem korisniku. Suradnja knjižnica, arhiva i muzeja predmet je stručnih rasprava još od početka 20. stoljeća, kada je prepoznato da među tim ustanovama postoji više poveznica i zajedničkih područja djelovanja nego razlika (Vladović 2017). Na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće suradnja knjižnica, arhiva i muzeja dobiva snažniji zamah pod utjecajem razvoja informacijskih i komunikacijskih tehnologija te sve izraženijih potreba korisnika za brzim pristupom informacijama (Faletar Tanacković i Badurina 2009, 188). Istraživanja provedena u stručnoj knjižničarskoj, arhivističkoj i muzeološkoj zajednici suradnju su označila kao „val budućnosti” i „izranjajuću strategiju 21. stoljeća” (Faletar Tanacković i Badurina 2009, 189). Kao glavne prednosti kolaborativnih aktivnosti istaknuti su unaprjeđenje usluga korisnicima, smanjenje troškova te zajedničko korištenje resursa, uključujući građu, informacije i znanje. Kroz međuinstitucionalnu suradnju, edukativne programe i projekte usmjerene na lokalnu zajednicu, knjižnice, arhivi i muzeji doprinose jačanju kulturnog identiteta, društvene kohezije i održivog kulturnog razvoja. Na taj način oni ne samo da čuvaju kulturnu baštinu, već je i aktivno integriraju u suvremeni informacijski i društveni kontekst, omogućujući korisnicima pristup

znanju i kulturnim sadržajima na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Mnogi primjeri unutar AKM zajednice pokazuju kako knjižnice, arhivi i muzeji, kroz suradnju i inovativne projekte, postaju aktivni čuvari kulturne baštine, povezujući tradicijske metode očuvanja sa suvremenim pristupima digitalizacije, interpretacije i edukacije.

AKM zajednica kao temelj očuvanja kulturnog identiteta: primjeri dobre prakse

Suradnja između knjižnica, arhiva i muzeja temelji se na zajedničkim obilježjima, posebno na području očuvanja i prezentacije kulturne baštine. Jedan od primjera međunarodne suradnje jest UNESCO¹ koji potiče suradnju u kulturnom i baštinskom sektoru s ciljem očuvanja lokalnih kulturnih identiteta kroz promocije nacionalnih baštinskih projekata i programa na njihovoj platformi. Strukovne svjetske organizacije također zagovaraju međusektorsku suradnju. Kao primjer navodimo Komisiju za arhive, knjižnice i muzeje² (*Committee on Archives, Libraries and Museums*), koju je još 70-tih godina 20. stoljeća osnovala Američka udruga knjižničara (*American Library Association, ALA*) u suradnji s nacionalnim strukovnim udrugama arhivista (*SAA*) i muzejskih djelatnika (*AAM*) radi razvoja suradnje, zajedničkih standarda i međuinstitucijskih aktivnosti. Primjer je i američka nezavisna vladina agencija Institut za muzejske i knjižnične usluge³ (*Institute of Museum and Library Services, IMLS*), koja primarno financira američke muzeje i knjižnice, ali i potiče stručne rasprave o budućem razvoju knjižnične i muzejske djelatnosti. Faletar Tanacković (2005) navodi niz primjera dobre prakse u Europskoj zajednici. Među njima se ističe platforma *Europeana*, dok je Europska komisija prepoznala važnost očuvanja kulturne baštine te pokrenula i financirala niz uspješnih međuinstitucionalnih suradnji, poput projekata *CALIMERA*⁴, *MALVINE*⁵ i *LEAF*⁶. Među europskim inicijativama o suradnji na nacionalnoj razini izdvajaju se primjeri u Norveškoj, gdje su knjižnični, arhivski i muzejski sektor objedinjeni u jednoj ustanovi – Norveškoj upravi za arhive, knjižnice i muzeje (*ABM-utvikling*), zatim u Velikoj Britaniji, gdje je na poticaj vlade osnovan Savjet za muzeje, knjižnice i arhive (*MLA Council*), te u Danskoj, gdje su razvijene brojne međusektorske inicijative i suradnje, među kojima je najpoznatiji zajednički projekt *Nordjyllands Kulturnehistoriske Søgebase (NOKS)*. U Škotskoj je Ministarstvo za umjetnost i kulturnu baštinu iniciralo projekt *Millennium* s ciljem osiguravanja pristupa digitaliziranoj građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, dok su se u Irskoj knjižnice, arhivi i muzeji okupili oko nacionalnog projekta *Cultural Heritage Project I & II* radi digitalizacije i mrežne prezentacije

1 vidi: <https://www.unesco.org/en/culture>

2 vidi: https://www.ala.org/aboutala/committees/joint/jnt-saa_ala

3 vidi: <https://www.imls.gov/>

4 vidi: <https://cordis.europa.eu/project/id/507740>

5 vidi: <https://cordis.europa.eu/project/id/LB5674/es>

6 vidi: <https://cordis.europa.eu/project/id/IST-2000-26323/es>

jedinstvene zavičajne građe. I u Hrvatskoj od 1997. godine ta tri sektora započinju kolaborativne aktivnosti organiziranjem zajedničkog seminara *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, s ciljem istraživanja teorijskih pretpostavki međusektorske suradnje u okviru novih tehnoloških mogućnosti (Faletar Tanacković 2005). Seminari su prije svega utjecali na promjenu svijesti, a onda i stavova kod knjižničara, arhivista i muzejskih djelatnika. Rezultat je sve više suradničkih projekata, i to ponajprije na području digitalizacije građe o kojoj skrbe baštinske ustanove. Digitalizacija se sustavno provodi od 2005. godine kada je osnovana Radna grupa za digitalizaciju, arhivske, knjižnične i muzejske građe pri Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske (Faletar Tanacković 2005). Danas je najveći nacionalni suradnički projekt digitalna platforma *eKultura*⁷ koja na jednom mjestu okuplja vrijednu nacionalnu kulturnu baštinu. Projekt provodi Ministarstvo kulture i medija RH sa suradnicima, baštinskim nacionalnim institucijama, Hrvatskim državnim arhivom, Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu, Muzejom za umjetnost i obrt te Hrvatskom radiotelevizijom. Važan nacionalni primjer međuinstitucijske suradnje jest projekt *Topoteka*⁸, koji provodi neprofitna udruga ICARUS Hrvatska. Prvenstveno je namijenjen arhivističkoj struci, ali upravo na području kulturne baštine prikazuju se i suradnički projekti između arhiva, knjižnica i muzeja te drugih institucija poput odgojno-obrazovnih, znanstvenih i stručnih. Za lokalne zajednice najvažniji su projekti lokalnog karaktera poput bjelovarskog projekta *Virtualna šetnja gradom kroz stare razglednice*⁹ koji je digitalizacijom obuhvatio stare razglednice iz fonda Narodne knjižnice „Petar Preradović”, Državnog arhiva u Bjelovaru i Gradskog muzeja Bjelovar. Lokalni kontekst ilustrira i projekt *Kulturni četverokut* kojeg zajednički provode baštinske ustanove grada Bjelovara radi skretanja pozornosti na značaj baštinskih ustanova te vrijednost njihove kulturne i baštinske građe o kojoj skrbe. Ciljevi projekta obuhvaćaju očuvanje i popularizaciju zavičajne kulturne baštine, predstavljanje manje poznatih aspekata gradske povijesti na atraktivan način, razvijanje kulturnog identiteta zajednice te uključivanje u turističku ponudu grada i županije (Štivić 2024, 31). U okviru *Kulturnog četverokuta 2025*. objavljen je digitalni informativni vodič *Prve bjelovarske zgrade*¹⁰, u kojemu su knjižničari u suradnji s arhivistima, muzejskim djelatnicima i konzervatorima kroz interpretativni projekt povezali arhitektonsku kulturnu baštinu s edukacijom i aktivnim sudjelovanjem zajednice.

Prve bjelovarske zgrade: informativni vodič

Informativni vodič *Prve bjelovarske zgrade* predstavlja primjer lokalne AKM suradnje te suvremenog

knjižničarskog djelovanja. Interpretacijom arhitektonske baštine, ostvarenu u partnerstvu knjižnice, arhiva i muzeja, projekt doprinosi očuvanju i promicanju kulturnog identiteta zajednice. Upravo takvi primjeri ukazuju na širu ulogu kulturnih ustanova u očuvanju baštine i njezinu približavanju javnosti. Očuvanje kulturne baštine, osobito one zavičajnog karaktera, jedna je od temeljnih zadaća narodnih knjižnica i drugih baštinskih ustanova. Zaštita pisane i dokumentirane baštine pritom je ključna kako bi se spriječilo njeno propadanje i gubitak osnovne funkcije prijenosa informacija i očuvanja čitljivosti (Krtalić, Hasenay i Aparac-Jelušić 2011, 3-4). Važnost očuvanja i promicanja zavičajne baštine prepoznata je i u Strateškom planu Narodne knjižnice „Petar Preradović” 2022. – 2027., u kojem se ističe da su „čuvanje vrijednosti hrvatske kulture, osobito zavičajne baštine, te njihovo promicanje važne zadaće i istaknuta misija Knjižnice” (Strateški plan 2022, 25). Istaknuti su i važnost oblikovanja i održavanja kulturnog identiteta lokalne zajednice, razvoj poticajnog kulturnog okruženja te suradnja i partnerstvo s drugima kao jedni od specifičnih strateških ciljeva. Upravo primjer informativnog vodiča *Prve bjelovarske zgrade* to potvrđuje. Misija Knjižnice i njezine strateške smjernice prepoznaju važnost razvoja profesionalnog identiteta knjižničara, koji se kroz vrijeme transformirao od čuvara građe do informacijskog i kulturnog posrednika. Profesionalni identitet knjižničara obuhvaća znanja i kompetencije, profesionalne uloge, etičke vrijednosti i društveni kontekst djelovanja, a suvremena knjižničarska praksa sve više naglašava edukacijsku i društvenu ulogu struke (Stojanovski 2025, 84-89). U tom smislu, vodič *Prve bjelovarske zgrade* može se promatrati kao primjer suvremenog knjižničarskog djelovanja usmjerenog na očuvanje i promicanje kulturne baštine kroz suradnju s drugim baštinskim ustanovama u lokalnoj zajednici. Time djeluje kao interpretativni medij koji korisnicima omogućuje „čitanje” urbanog prostora i razumijevanje njegove povijesne slojevitosti. Takav pristup u skladu je s Tildenovim načelom da interpretacija treba biti povezana s iskustvom posjetitelja te usmjerena na cjelinu, a ne na izolirane činjenice (Tilden 2007). Vodič o prvim bjelovarskim zgradama predstavlja interpretativno sredstvo namijenjeno obrazovanju i informiranju posjetitelja o povijesnom razvoju grada. U suvremenom digitalnom dobu, kada se interes mladih za lokalnu povijest i baštinu često smanjuje, ovakvi vodiči predstavljaju vrijedan oblik približavanja kulturne baštine novim generacijama. Kroz detaljan prikaz arhitekture, funkcije i povijesnog konteksta pojedinih objekata, Vodič omogućuje otkrivanje kulturnih i društvenih značenja koja stoje iza građevina. Informacije se ne ograničavaju na isključivo faktografske podatke, već se povezuju s pričama, povijesnim kontekstom uz pomoć vizualnih materijala, interaktivnih elemenata i priča vezanih uz objekte, čime Vodič postaje snažno interpretativno

7 vidi: <https://ekultura.hr/>

8 vidi: <https://www.icarushrvatska.hr/topoteka>

9 vidi: <https://knjiznica-bjelovar.hr/virtualne-izlozbe/virtualna-setnja-bjelovarom-kroz-stare-razglednice/>

10 vidi: <https://knjiznica-bjelovar.hr/wp-content/uploads/2025/12/PRVE-BJELOVARSKE-ZGRADE-informativni-vodic-2.pdf>

sredstvo kulturne baštine. Na taj način ne služi samo informiranju, već i posredovanju značenja izgrađenog prostora, potičući korisnika na dublje razumijevanje arhitekture kao nositelja identiteta i društvenih vrijednosti. Izgrađeno okruženje oblikuje društvene odnose i ima ključnu ulogu u očuvanju i prenošenju kulturne baštine budućim generacijama. Arhitektura nadilazi estetske i funkcionalne aspekte te predstavlja snažan izraz kulturnog identiteta zajednice. Povijesne građevine kao dio arhitektonske baštine sadrže u sebi društvene, kulturne i identitetske vrijednosti zajednice te predstavljaju vidljive tragove prošlosti i svjedočanstva njezina razvoja (De Burca 2023). Vodič tako doprinosi razvoju svijesti o vrijednosti lokalne baštine i jačanju kulturnog identiteta zajednice. Donosi sažet, ali sadržajan pregled povijesti grada kroz priče o zgradama uvrštenima u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Svaka od predstavljenih građevina nosi vlastitu povijesnu i simboličku vrijednost, a objedinjavanjem tih priča na jednome mjestu Vodič djeluje kao jedan od alata interpretacije lokalne baštine. Sudjelovanjem Knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu s djecom i mladima jasno se uviđa koliko je korisno objediniti takav sadržaj na jednom mjestu (Štivić i Blažeković 2025).

Zaključak

Suvremeno informacijsko društvo, obilježeno ubrzanom tehnološkim razvojem, globalnom umreženošću i stalnom promjenom načina stvaranja i korištenja informacija, pred knjižnice i knjižničare postavlja složene i višedimenzionalne izazove. Knjižničar više nije isključivo čuvar i posrednik građe, već aktivni informacijski stručnjak, edukator, interpretator i kreator sadržaja. Profesionalni identitet knjižničara danas se temelji na kombinaciji tradicionalnih kompetencija, digitalnih vještina, informacijskog i kulturnog posredništva te sposobnosti povezivanja lokalnog i globalnog konteksta. Njihova uloga nadilazi tradicionalne funkcije prikupljanja i čuvanja knjižnične građe, obuhvaćajući aktivnu interpretaciju lokalne i nacionalne baštine, digitalizaciju, edukaciju korisnika i suradnju s drugim baštinskim ustanovama. U kontekstu globalizacije i digitalnog društva, knjižničari i ostali informacijski stručnjaci iz baštinskih ustanova preuzimaju ulogu ne samo čuvara nego i (re)interpretatora kulturne baštine. Njihova odgovornost uključuje osiguravanje autentičnosti, znanstvene utemeljenosti i društvene relevantnosti interpretacija, pri čemu digitalne tehnologije omogućuju širenje znanja do šire publike. Suvremene knjižnice djeluju kao informacijska, kulturna i obrazovna središta koja aktivno sudjeluju u oblikovanju društvenog i kulturnog života zajednice. Primjeri poput *Europeane* i *eKulture* potvrđuju kako knjižničari, u suradnji s arhivistima i muzejskim djelatnicima, uspješno rade na očuvanju te promociji globalnih i lokalnih kulturnih identiteta. U tom kontekstu, međuinstitucijska suradnja knjižnica, arhiva i muzeja, uz podršku suvremenih tehnologija i informacijskih pristupa, postaje

ključna za učinkovito očuvanje te širenje baštinskih sadržaja na lokalnoj i globalnoj razini. Projekt *Prve bjelovarske zgrade: informativni vodič* dodatno pokazuje kako knjižničari kroz interpretaciju lokalne arhitektonske baštine razvijaju profesionalne kompetencije, povezuju teoriju i praksu te potvrđuju svoju ulogu informacijskih i kulturnih posrednika te kulturnu baštinu uključuju u svakodnevicu lokalne zajednice. Takve inicijative ne samo da osiguravaju pristup znanju, nego i jačaju kulturni identitet te potiču baštinske stručnjake, ali i građane na aktivno sudjelovanje u očuvanju baštine.

Literatura

Babić, Darko. 2007. *Baština i razvoj prema baštinskoj pismenosti*. U *Arhivi, knjižnice i muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, uredili Ivana Marinković Zenić i Mirna Wiler. 20–26. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Blažeković, Ivana. 2023. *Hrvatska kulturna baština na UNESCO-ovu Popisu svjetske baštine*. *Bjelovarski učitelj: časopis za odgoj i obrazovanje*, 28(1–3), 114–120. URL: <https://hrcak.srce.hr/313733> (9. 2. 2026.).

Briški Gudelj, Marijana. 2025. *Zastupljenost tema o kulturnoj baštini i knjižnicama u odabranim časopisima knjižničarskih udruga*. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 68(2), 113–134. URL: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/1215> (9. 2. 2026.).

De Burca, Jackie. 2023. *Kulturni identitet i izgrađeno okruženje: razotkrivanje priče o autohtonosti arhitekture*. *Constructive voices*. URL: <https://constructive-voices.com/hr/kulturnog-identiteta-i-izgra%C4%91enog-okoli%C5%A1a-razotkrivaju%C4%87i-pri%C4%8Duo-autohtonosti-arhitekture/> (9. 2. 2026.).

Demir, Güler. 2025. *Evolution of Libraries with Artificial Intelligence in the Digital Transformation Process*. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 9, 1, 49–61. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15696893>

Faletar Tanacković, Sanjica. 2005. *Mogućnosti suradnje baštinskih ustanova: odabrani europski projekti*. U *Izazovi pisane baštine: zbornik radova u povodu 75. obljetnice života Aleksandra Stipčevića*, uredila Tatjana Aparac-Jelušić. 193–205. Osijek: Filozofski fakultet.

Faletar Tanacković, Sanjica; Badurina, Boris. 2009. *Suradnja: izazov za hrvatske narodne knjižnice?* *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 52, 1/4, 188–219. URL: <https://hrcak.srce.hr/83022>

IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022. 2023. Prevela Amelia Kovačević. *Stručna redakcija prijevoda Sanjica Faletar Tanacković. Niz Elektronička izdanja Hrvatskoga knjižničarskog društva*. URL: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/drustvena/di/catalog/book/37> (9. 2. 2026.).

- Ivančić Medved, Ivana. 2013. *Knjižničar i karijera*. Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, 17, 2, 75-84. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/347919> (13. 2. 2026.).
- Katić, Miroslav; Pikić Jugović, Aleksandra; Holcer, Dunja. 2024. *Samoprocjena razine digitalnih kompetencija i korištenje digitalnih tehnologija među narodnim knjižničarima u Hrvatskoj*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 67, 3, 1–23. URL: <https://hrcak.srce.hr/323691> (9. 2. 2026.).
- Kolarić, Alica. 2022. *Adolescenti i vrednovanje kredibiliteta u digitalnom okruženju iz aspekta informirane odluke*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 65, 2, 201–225. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/413263> (20. 3. 2026.).
- Kompetencije informacijskih stručnjaka 21. stoljeća*. 2003. Posebna komisija za kompetencije specijalnih knjižničara Društva specijalnih knjižnica (SLA). URL: <https://www.nsk.hr/cuk/dokumenti/SLA%20kompetencije.pdf> (9. 2. 2026.).
- Krtalić, Maja; Hasenay, Damir; Aparac-Jelušić, Tatjana. 2011. *Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama: teorijske pretpostavke*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 54, 1–2, 1–36. URL: <https://hrcak.srce.hr/80113> (9. 2. 2026.).
- Kočevar, Sanda; Mikić Grginčić, Aleksandra. 2019. *Suradnja baštinskih institucija kao jačanje kulturne i znanstvene djelatnosti lokalne zajednice*. U *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, uredila Dijana Machala. 211–224. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Pai, Rekha D.; Parmar, Sagender Singh. 2014. *Modern librarian: Opportunities and challenges*. U *National Conference on Management of Modern Libraries*, sv. 1. Manipal: Manipal University. URL: https://www.researchgate.net/publication/263464447_Modern_Librarian_Challenges_and_Opportunities (2. 3. 2026.).
- Priručnik za interpretaciju baštine*. 2020. Uredili Mirna Draženović i Aleš Smrekar. Ljubljana: ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika. URL: <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/1892/7855/1006-1> (9. 2. 2026.).
- Rameshwari. 2025. *Changing role of librarians in 21st century*. International Journal of Research – GRANTHAALAYAH, 13(8), 25–38. doi: 10.29121/granthaalayah.v13.i8.2025.6299
- Sabolović-Krajina, Dijana. 2020. *Narodne knjižnice u tranziciji: sociološki aspekti*. Koprivnica: Izdavačka kuća Meridijani.
- Stipanov, Josip. 2016. *Knjižničar sutra. Knjižničar/ka: časopis Knjižničarskog društva Rijeka* 7, 7(2016), str. 8–15. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/338743> (9. 2. 2026.).
- Stojanovski, Jadranka et al. 2025. *Samoprocjene kompetencija i djelokruga poslova hrvatskih knjižničara u kontekstu razvoja njihova profesionalnog identiteta*. U *Monografija u povodu 20 godina rada Odjela za informacijske znanosti u Zadru, 77–105*. Zadar: Sveučilište u Zadru. URL: <https://doi.org/10.15291/978953315638>
- Strateški plan Narodne knjižnice „Petar Preradović” 2022.–2027.* 2022. Bjelovar: Narodna knjižnica „Petar Preradović”. URL: <https://knjiznica-bjelovar.hr/wp-content/uploads/2022/06/Strateski-plan-Web.pdf> (9. 2. 2026.).
- Štivić, Vjeruška. 2024. *Kulturni četverokut: projekt baštinskih ustanova grada Bjelovara*. Svezak 26, 31. URL: <https://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/wp-content/uploads/2024/06/Svezak-26-PDF.pdf> (9. 2. 2026.).
- Štivić, Vjeruška.; Blažeković, Ivana. 2025. *Prve bjelovarske zgrade: informativni vodič*. URL: <https://knjiznica-bjelovar.hr/wp-content/uploads/2025/12/PRVE-BJELOVARSKJE-ZGRADE-informativni-vodic-2.pdf> (9. 2. 2026.).
- Tilden, Freeman. 2007. *Interpreting Our Heritage*. 4th ed. Chapel Hill: The University of North Carolina Press. URL: <https://www.book2look.com/book/cBGcIWurks> (9. 2. 2026.).
- Tomljanović, Senka. 2010. *Kakvog knjižničara trebamo? Znamo li zapravo odgovor?* 3. Okrugli stol Knjižnice i suvremeni menadžment: Upravljanje ljudskim potencijalima u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja. URL: https://arhiva.hkdrustvo.hr/www.hkdrustvo.hr/datoteke/Senka_Tomljanovic_Kakvog_knjiznicara_trebamo.ppt (9. 2. 2026.).
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. 2015. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (9. 2. 2026.).
- Vladović, Mia. 2017. *Suradnja arhiva, knjižnica i muzeja - strategija djelovanja baštinskih ustanova*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. URL: <https://repozitorij.kulturologija.unios.hr/object/kultos:137/FILE0> (20. 2. 2026.).

Librarian Competencies and Collaboration with Cultural Heritage Institutions

Summary

*The paper highlights the transformation of the librarian's professional identity into that of an information specialist who, alongside core competencies in collection management, develops digital, educational, interpretative, and collaborative skills. The purpose of this paper is to analyse how social, technological, and informational changes influence the evolving roles of librarians, concerning cultural heritage preservation, heritage interpretation and the development of heritage literacy. The paper presents collaborative projects between heritage institutions—libraries, archives, and museums—and examines the complex relationship between the global and the local in contemporary society. It emphasizes the role of libraries in preserving local cultural identity within the global information space. Examples of international, national, and local cooperation within the ALM (archives, libraries, and museums) community are presented, confirming that inter-institutional collaboration contributes to more efficient use of resources, greater accessibility of materials, and the strengthening of social cohesion. The local collaborative project *The First Buildings of Bjelovar: An Information Guide* is highlighted as an example of good practice in connecting libraries, archives, and museums within the local community. The guide is viewed as an interpretative tool that transcends factual information delivery and encourages the development of heritage literacy, a sense of belonging, and responsibility toward cultural heritage, particularly among children and young people.*

Keywords: *ALM collaboration, education, examples of good practice, heritage interpretation, information specialists*